

Baricz Árpád

Parthisum

Kálvária – A szegedi ferences rendház vázlatos története (1914–1950)**Bevezetőül****A szent életállapot**

Az emberiség történelme folyamán, sokféle vallási alapon álló, szerzetesi életközösségben élő emberek vállalták fel az általános életformáktól elkülönülő, szigorúbb életállapotot. Keresztény szerzeteseknek nevezzük azokat a megszentelt életállapotú férfiakat és nőket, akik meghatározott szabályok, regulák, – régi magyar szóval „szerzet” vagy „szerzés” – szerint az engedelmesség, tisztaság és szegénység hármasság evangéliumi tanácsra tett fogadalom alapján rendezik be közösségi életüket.¹

A Római Katolikus Egyház sokszínű, de mégis egységes filozófiája miatt, különböző szerzetesrendek alakulhattak Európa tájain Szent Benedek regulája alapján. A kora középkor társadalmának és a monasztikus életformának a válsága, a városi polgárság, mint új társadalmi osztály megjelenése, az eretnek tanok térhódítása szinte magától értetődően, új szerzetesi életfelfogást hozott létre. A két koldulórend, a domonkos, de még inkább a ferences rend, szinte teljesen elszakad a benedeki modelltől és az Evangélium szó szerinti átvételével alkotja meg reguláját.

A ferencesek Magyarországon és Szegeden

Már a rendalapító halála után nem sokkal hazánk területén is megtelepedtek, főleg a városok adtak számukra otthont. Szegeden már a tatárjárás idején megtelepedtek de pontos dátumot nem ismertünk. Szinte megtelepedésük pillanatától fontos szerepet játszottak a város életében.

Sajnos, a terjedelem rövidege miatt nem tudok történeti hűséggel kitekinteni az elmúlt századok viszonyaira, hiszen ezen dolgozat a XX. századi Szeged-alsóvárosi Ferences rendház történetével foglalkozik. Az általam 1992-ben megírt tanulmányban (*A szeged-alsóvárosi ferences rendház XX. századi kálváriája 1913–1950*) bőven kitérek a középkori előzményekre és több oldalról próbálok megközelíteni és elemezni a rendház XX. századi megpróbáltatásait egészen a szétszórattatásig. A mostani dolgozatom az előbbi tanulmányom utolsó fejezetének kivonatolt, átdolgozott, újraserkesztett változata. Tehát más, hiszen újabb kutatási információk is megjelennek ebben a változatban. Rendház a történelem viharában

A XX. századi történelem a halál története, a gyűlölet története, a rombolás története. A világ egyre gyorsuló iramban tart a szekularizáció, az Istentől való elszakadás felé. A Nietzsche-i gondolat úgy látszik már, hogy igaznak bizonyul: meghalt Isten. A boldog békeidők, a kezdődő jólét feledtetni a bajokat, feledtetni Isten létét. És ekkor becsap a felhőtlen boldogság mámorába a világháború borzalma, s a század eleji társadalom azt veszi észre, hogy a frontról hazaérkező bakák egyre-másra Istenről beszélnek. Az „Elfeledett” újra él és hathatóan jelentkezik az emberek lelkében: a szekularizációból való első nagy kiábrándulás ez. Ezt még a század folyamán több is követi, de követni fogja az ateizmus kegyetlen türannisa is. Ezen vészjósló és megzavarodott világban hogyan működik, él és küzd a szegedi ferences rendház az életbemaradásáért, az értékeiért és hagyományaiért, utat mutatva az alsóvárosi nép számára. Erről szólna ez a fejezetnyi dolgozat.

Az I. világháború vérzvatara

Az egész világ számára sokkoló élmény volt az I. világháború. Nem volt ez másként Alsóvároson sem. Minden jelentősebb híre azonnal reagáltak a kolostor szerzetesei, így történt ez a szarajevói gyilkossággal is: „*Gonosz kezek meggyilkolták szeretett trónörökösünket, Ferenc Ferdinándot nejével együtt, Szarajevóban a boszniai hadgyakorlat alkalmával. Szeretett főpásztorunk rendelete folytán, a mai napon ünnepélyes requiem-et tartottunk értük.*”² A porcinkulai búcsún már érződött a háború hatása: „Porcinkula a zűrzavaros háborús állapotok miatt nem sikerül.”³ A sikertelen búcsú indoklásában az is szerepel, hogy a vonatok a katonaság számára voltak fenntartva, így nem tudtak a búcsúsok sok helyről eljönni.⁴ Néhány hónap múlva maga a kolostor is megérezte a háború mindennapjait: a frátereket hadba szólították október 19-én.⁵ A háború most már befurakodott a mindennapok világába is. November 1-jén és 2-án a templomban gyűjtést rendeztek a Vöröskereszt számára, az összeg mintegy 1022 koronát tett ki.⁶ Bizalmas levél érkezett a házfőnökhöz a provinciálistól annak apropóján, hogy az orosz csapatok átlépték a határt. A levélben – egy lehetséges szegedi bevonulás esetén – a ferences rendház feladatát határozták meg.⁷ Egy december 24-i bejegyzés szerint 10-14 „kórház” működik sebesültek számára, ahol a legmagasabb társadalmi rangú nők vállalták az ápolást.⁸ A háború miatti speciális köradatait. A polgármester kérésére, hadikölcsönök jegyzése érdekében beszédet kellett tartaniuk a nép körében,⁹ a fegyverek győzelméért körmenetet tartottak,¹⁰ a házfőnök a tüzérek hadizászlaját szentelte meg.¹¹

A hősökre való emlékezés ősi kultuszát mutatja, hogy a világháború második évében már keresztet szenteltek a Mátyás téren a „világháború emlékére”.¹² A hadiipar kiszolgálására a templomok harangjaira is szükség volt, a ferencesektől 1916-ban rekvirálták el a harangokat, kivéve a nagyharangot.¹³ A Quardián így búcsúztatta el a harangokat: „Ha ágyúk lesztek védjétek meg hazánkat...”¹⁴

Minden háborúban a menekültek tömegeinek kell elhagyniuk hazájukat. A rendházba 1916. szeptember 3-án éjszaka érkeztek meg az erdélyi menekültek, ferences atyák és testvérek, sok civilvel együtt kértek bebocsájtást a szegedi „Szent Ferenc”-fiaktól.¹⁵ Az egész város megmozdult és mindenki erejéhez mérten próbált segíteni a menekülteken. A város október 24-én hangversenyt szervezett az erdélyi menekültek javára, ahol a házfőnök „szívhez szóló” beszédet mondott.¹⁶

A román csapatokat, akik Erdélyre törtek, a magyar és a német egységek visszaverik, a házfőnök így kommentálja az eseményeket: „*Rövid volt a románok erdélyi öröme. Hős csapataink Isten segítségével egészen kiszorították őket édes hazánk földjéről. S most már saját földjükön üldözik a gonosz szomszéd bocskorosokat... elfoglaltuk Bukarestet, fővárosukat is, sőt az egész oláh országot.*”¹⁷

Az atyák az inségben a nép mellett álltak, több népjóléti intézkedést kezdeményeztek és kiviteleztek. A házfőnök így számol be minderről: „*A háború okozta nagy inségek közt, a mi földművelő és állattenyésztéssel foglalkozó népünkénél, nem utolsó helyen áll az állateleség, az 'abrak' hiánya. Ezért kérték P. quardiánt segítsen ügyükben. P. quardián segített is és a hatóság 10 vagon korpát utalt ki. A páterek a templomtérén osztották ki a népnek. Hálát is adtak nagyon, mert a lekipásztoraik e profán ügyüket is ennyire szívükön viselték.*”¹⁸

A háború mindenkorí velejárója a hadifogoly. A rendház is kapott két orosz hadifoglyot, akik segítettek a gazdasági munkában, hiszen a laikus testvérek a fronton, vagy más katonai szolgálaton voltak. A hadifoglyok egyik jelentős érdeme, hogy adományozott facsemetékből gyümölcsöst telepítettek.¹⁹

Egy másik sajátos háborús jelenség a rekvirálás volt. A megmaradt nagyharangot is elvitték, súly 778 kg volt.²⁰ A háború utolsó szakaszában is rekviráltak. 1918 májusában orgonasípot koboztak el a hadsereg számára.²¹

A háború utolsó szegedi egyházi megmozdulása a „Szeged város békéért könyörgő körmenet” volt, melyen 15-20 ezren vettek részt.²² A fejezet bevezetőjében írtam arról, hogy a háború miatt az emberek vallásos érdeklődése megnövekedett. Ezt bizonyítják a háború alatt tartott ősi hagyományokkal rendelkező havibúcsún való résztvevők igen nagy száma.

A háború elvesztését így őrizte meg a Historia Domus: *„A háborút elvesztettük, noha minden csatát megnyertünk.”*²³

A forradalmak orkánja

Az őszirózsás forradalmat, forradalomnak nevezte a házfőnök és kitette a templom tornyára a trikolórt, míg az 1919-es hatalomátvételt terrorként említette. A Tanácsköztársaság megalakulása után pár nappal a hatóságok letartóztatták a kolostor házfőnökét P. Zadravecz Istvánt...²⁴ Páter István igen kemény hangon tiltakozott minden direktóriummi megmozdulás ellen, sőt jelentős szerepet játszott az ellenforradalmi kormány, az „Anti Bolsevista Comite” megszervezésében is. Ennek a hátterében meghúzódó politikai szerepnek a feltárására nem vállalkozhatom. Egyrészt kevés lenne a hely, másrészt sokkal több kutatási információhoz kellene jutnom. Csak annyit lehet itt most leszögezni, hogy igencsak jelentős politikai szerepe lehetett a házfőnöknek, P. Zadravecz Istvánnak, hiszen egy év múlva – hálából – a kormányzó püspöki méltóságához juttatta.

A Tanácsköztársaság bukása után nem sokkal, gyásztisztiszteletet tartottak a vörös terror áldozatairól.²⁵ Egy érdekes adalék P. Zadravecz István szerepének megítéléséhez. Ő áldotta meg a Prónai-század lobogóját a Mátyás templomban 1919. július 15-én.²⁶

A Kis-Trianon szökevénye

A több millió ember halálát okozó első világháború és az azt követő trianoni békediktátum, mely Magyarország végletekig történő megcsönkítését eredményezte, a ferencesek rendi életében is érzékeny változásokat hozott.

A szegedi rendház a Kapisztrán Szent Jánosról elnevezett rendtartományba tartozott. A békediktátum következtében a Romániában fekvő három zárdát (Kalonyt, Szatmárt, Máriaradnát) az erdélyi Stefanita tartománynak adták át. A Szerbiában fekvő szabadkai és bácsi zárdákat a Cirill és Metód provinciának juttatták. A Csehszlovákia területén lévő zárdákat pedig, amiből 6 volt, egyesítették egy új provinciába, melynek a Szent Szalvatorisz nevét adták. Így a magyarországi zárdák száma 17-re apadt.²⁷

A diktátum következtében Szegedre helyezték Kolozsvárról a Ferenc József Egyetemet, melyet 1921. október 9-én Zadravecz tábori katolikus püspök, Ravasz református szuperintendáns és Horthy Miklós avatott fel.²⁸ A román kiutasítás miatt, a Szentszék engedélyével a csanádi püspök Dr. Glattfelder Gyula áttette székhelyét Temesvárról Szegedre.²⁹

A vihar utáni csend

A háborús veszteségek helyreállítása napról-napra sürgetőbbé vált. Így került sor új harangok rendelésre és a megmaradt régi harangok visszaállítására az 1921. esztendőben. Díszes körmenet közepette helyezték vissza a harangokat a régi helyükre.³⁰

A tájfun

A következő évtizedek a megállapodás, a gyarapodás jegyében teltek el. Szinte felkészültek azokra a nehéz időkre az atyák, amelyek a második világháborút és az azt követő kommunista diktatúrát hozták el mindenki számára.

Sajnos, a második világháború Alsóvárost és a ferenceseket érintő eseményeiről nem tudok olyan részletesen, mint az első világháborúban történelekről, mert a kutatás alapjául szolgáló Historia

Domusban csak igen szűkszavú összefoglalót találtam. Schneidel Vencel házfőnök a következőket írja 1940 szeptemberében: „*Nagyon bonyolult a világpolitikai helyzet... Új világháború küszöbén állunk? Csak a jó Isten tudja mit rejt a jövő.*”³¹

A kolostorba lengyel menekültek 1940-ben érkeztek, két pap és egy világi hívő. A kolostornak újból fel kellett készülnie a menekültek fogadására.

A háború új fordulatot hozott: Magyarország több, volt területét visszakapta. Ezért esedékesé vált többek között a csángók hazatelepítése. Szegeden 1400 csángó vonult keresztül. Az akkori magyar kormányzat a Ferences rendet kérte fel a csángók pasztorációjára, ami újabb terheket rótt a szegedi rendházra.³² Az 1944-es év, a borzalmak éve volt. Mindenki menekült a front elől, aki tehetett. A szegényebb földművesek és az alsóvárosiak maradtak csak otthon és velük maradtak papjaik, a ferencesek. A gyakori bombázások miatt a kolostor óvóhellyé alakult át, mintegy 2000 embert tudott befogadni. Ezen tettükkel a franciskánusok hűek maradtak tiszteletre méltóan alázatos elődeikhez, akik annak idején a török megszállás alatt sem hagyták el a népet. Ötszáz év elmúltával is Szent Ferenc szegény fiai, még ugyanabban a szellemiségben működtek.

A háború ezen szakaszáról a zűrzavaros körülmények miatt nem maradt fenn tételes napló, csak majd később a házfőnök megbízásából elkészített összefoglaló.

A megsemmisítő özönvíz vészorszaka

A háborút követően már érezhetővé vált a kommunista befolyás számottevő növekedése. Ez év októberében a házfőnök és P. Henrik Orosházára mentek tíz napos missziót tartani. Tapasztaltuk a következő volt: „*a szociális bajok, politikai szenvedélyek annyira felkavarták a lelkek békéjét, hogy azt a vidéket még ma is Viharsaroknak nevezik. Bizony a misszió sikere csak közepesnek mondható. Mindazonáltal egyikünket le is tartóztaták.*”³³ A dokumentum hitelessége a bizonyíték, hogy már 1946-ban egyházi prédikáció miatt, várható volt a letartóztatás.

A politikai események egyre gyorsabban váltották egymást és egyre többször fordultak az egyház ellen. Amikor a kisgazdapárt 1947-ben a fakultatív hitoktatást kezdeményezte, nagy felháborodást keltett Szegeden, ahol a diákok 4 napig tüntettek. A házfőnök így számol be a történetekről: „*...Országszerte azt híresztelték, hogy papi bujtogatásra kezdtek a középiskolás diákok, négy napos tüntetésbe. Ez nem felel meg a valóságnak.*”³⁴

Az egyre erősödő kommunista befolyás nagyon érdekes példáját láthatjuk a következőkben. A kolostorhoz tartozó Kecskéstelepen a kommunista párt ajándék gyanánt a ferenceseknek oltárt építtetett. A házfőnök a következőket nyilatkozta: „*Mint párttól nem fogadhatjuk el az ajándékot, legfeljebb, mint kommunista pártállású hívektől.*”³⁵ Az oltár megépült és a szentelésen a helyi pártalapszervezet képviseltette magát. A ferenceseket egyre több atrocitás érte a párt és a kormányzat részéről. A minden évben megrendezett Mátraverebély-szentkúti zarándoklatot a helyi kommunista vezetés ellenzése miatt a minisztérium nem engedélyezte.³⁶ Hosszabb tárgyalások után, mégis az alapszervezet visszavonta a feljelentést, így az alsóvárosiak elzarándokolhattak a szentkúti Mária-hoz 1947-ben is. Keserves volt az 1947-es esztendő a fiatal katolikusok körében is. Betiltott az állam minden ifjúsági csoportot. Ezért P. Hetény elvállalta, hogy a gazdáiujakból szervez ifjúsági csoportot. Nemcsak vallási témákról beszélgettek, hanem „magyaros” táncokat tanultak és népi művelődés minden foglalkoztak.

Az 1948-as év folytatása volt az előzőnek... Februárban a Beltügyi minisztérium el akarta venni a kultúrházat, hiába volt a házfőnök közbenjárása, mégis államosították. P. Hetény erősen védte a hivatalos személyekkel szemben a kultúrházat, ezért később börtönbe is került. Ötnapos előzetes fogás után megbilincselve a szegedi Csillagbörtönbe vitték.³⁷

Ezen események után hadd idézzem a házfőnököt: „A hatalommal elvett kultúrház, amiből mozi lett, csödbe ment a hívek bojkottja miatt.”³⁸ Egyre jobban érződött, valami készül a szerzetesrendek ellen. P. Hetény két évet kapott büntetésül a „demokrácia iránti izgatás vétsége” miatt, Szegedről a pesti Gyűjtőfogházba szállították.³⁹ Októberben két atya is kérte az áthelyezését – a házfőnök elmondása szerint – feltehetőleg politikai okok miatt.⁴⁰

November egyik hívős éjjelén, 1 és 3 óra között razzia volt. A rendőrkapitány azt mondta, hogy azért ilyen későn jöttek, mert akkor mindenki otthon van. Mindenkit megmotoztak. Az egyik testvérnek nem volt jó a bejelentő lapja, ezért őt napra lecsukták.⁴¹ A zaklatások már szinte rendszeressé váltak, a politika sem kecsegtetett semmi jóval, így jött el az 1949-es esztendő szeptembere, amikor törvényerejű rendelet szabályozta a fakultatív hitoktatást, megszüntetve a vallásfelekezeti hitoktatást. Itt mutatkozott meg a legjobban, hogy mennyit jelentett Alsóváros népének, a ferences rendi papok tevékenysége, hiszen a fakultatív hittan beiratkozás 100 %-osnak bizonyult.⁴²

Az 1950-es szétszórattatásról és kitelepítésről semmilyen adatot sem sikerült találnom a Historia Domusban. A pontos eseményeket egy akkori fiatal ferences szerzetes elbeszéléséből tudom rekonstruálni, aki részese volt mindezen történelmi jelentőségű eseménynek. Páter Tátrai Gábor o. f. m, a szegedi zárda hitoktató lelkésze és a Rózsafüzér társulat lelki elnöke volt. A továbbiakban hallgassuk őt magát, úgyis mint az akkori események egyik szenvedő alanyát.

„1949. július 25-én, Szent Jakab ünnepén kerültem Szolnokról hat év után – talán kicsit könnyek között, mert első helyem volt – Szegedre. Itt jól éreztem magam, fő feladatam a hitoktatás volt. Csaknem harmincezer hívő tartozott hozzánk. Nagy munka volt. Hatan voltunk páterek, négyen pedig laikus testvérek. Nagy volt az összetartozás, egymás munkáját becsültük. Szombatonként, vasárnaponként már sok munkánk lett. Sok gyóntatás, beteglátogatás stb. Mindenki kivette alaposan a részét a munkából. Én kaptam meg a Rózsafüzér Társulat vezetését. azon voltam, hogy a fiatalok is vegyenek részt a társulatban. Rövidesen alig fértünk a terembe (pedig nagy terem volt). Voltak általános iskolások, középiskolások, sőt egyetemisták is. Természetesen óvatosságnak kellett lenni, a gyerekek nem egyszerre távoztak el, hanem kisebb csoportokban, mert az ilyesmit már nagyon figyelték. Ettől függetlenül, már éppen azon gondolkodtunk, hogy nyilvánosan fellépünk, amikor azon az éjszakán beleszólt a történelem. Ezt megelőzően már különféle cikkek jelentek meg a szerzetesrendek ellen. Elsősorban a nagy kommunista ideológusnak, Révai Józsefnek a cikkei. Aminek a címei igencsak ezek voltak: »Mire való a Jezsuita rend?«, »Mire való a Piarista rend?«, »Mire való a ferencesek rendje?«... és így tovább...

Ugyanakkor nem gondolták meg azt, hogy hány, de hány kiváló magyar ember került ki pontosan ezekből az iskolákból? Nem beszélve Kossuth Lajosról, Széchenyiről és a többiekéről, akik az egyházi iskolákban nevelődtek olyan jó magyarrá, mint amilyenek voltak. Kérdés tehát valóban »Mire való ...?« A történelem erre is megadja a feleletet...

Eljött tehát 1950. június 9-ről 10-ére virradó éjszaka. A rendházban mindenkinek megvan a maga dolga, de egy közülünk, hetenként más és más a hebdomadárius, vagyis hetes. Ő megy beteghez, neki kell lemenni napközben is, ha hívják gyóntatni, bármelyik órában.

Azon a héten én voltam a hebdomadárius. A közös esti ima után lefeküdtünk. Éjjel 1/2 12 óra-kor kopogtak az ajtómon. Kiszóltam:

– Igen, hallom, mindjárt megyek. – Gondoltam, hogy beteghez kell mennem. A következő pillanatban egy dörgedelmes hang megszólalt:

– Tessék azonnal felkelni! – Gondoltam, ennek már fele sem tréfa. Felkeltem, kinyitottam az ajtót.

Megszólal az ávós:

– Tessék azonnal jönni utánam! – Hát mit csináljak, mentem utána. Fegyver volt nála. Valamit alá kellett írni, valószínűleg azt, hogy deportálnak. De, hogy hová, azt nem tudtuk. Visszamehettünk a szobába és összepakolhattunk ötven kilónyi cuccot. Az egész Mátyás teret ávósok vették körül. Minket civil ávósok és fegyveresek kísérték. Leponyvázott teherautóval szállítottak el minket. A fegyveres ávós ránk főrmedt:

– Mindenki csöndben marad, egy szót se! – Csöndben maradtunk. De egyet nem tudtak megtiltani, mégpedig azt, hogy egymásra néztünk és mosolyogtunk. Ezeket a mosolyokat soha el nem felejtettem. Pedig nem tudtuk, hogy hová visznek. Azt sem tudtuk, hogy a Szovjetunióba, azt sem, hogy akasztani-e?

Debrecenbe a Mikes Kelemen utca 31. szám alatt pakoltak ki bennünket. Három hétig maradtunk ott, majd sok szenvedés után engem a csanádi püspök átvett és a debreceni Szent István plébániára helyezett.⁹

Így némitották el a ferenceseket Szegeden, de a nép őrizte emléküket.

Az újrakezdés csírái

1989 szeptemberében újra ferences zsolozsma gregorián hangjaival telt meg az ősi Havas Boldogasszony templom csarnoka. Ismét ferencesek irányítják az ősi plébániát. A ferences rend számára országos központ lett 1990-ben Alsóváros, mivel ide helyezték a teológiájukat. Ezen örvendetes események bizonyítják a ferencesek karizmatikus jelentőségét Szeged vallási és kulturális életében, amely immár több, mint ötszáz éve a Szent Ferenc-i életeszmenyt tükrözi. Adjuk vissza a szót a szétszóratatás tanújának és túlélőjének, Páter Tátrai Gábornak (visszaemlékezéseit hangfelvétellel tisztáztam)!

Bibliográfia

1. Historia Domus I. kötet, 1828–1920 (magyar nyelven 1912. októberétől, addig latin nyelven) Az alsóvárosi ferences rendház története. Csongrád Megyei Levéltár.
2. Historia Domus II. kötet, 1920–1949.
3. Historia Domus III. kötet, 1949–1950.
4. Puskely Mária: Szerzetesek, Zrínyi Nyomda Kiadója 1990.
5. Török József: Szerzetes és lovagrendek Magyarországon, Panoráma, Bp., 1990.
6. Direktórium A Zsolozsma és a mise rendje a Római Kalendárium szerint az 1985–86. évre Magyarország egyházmegeyéi számára. Kiadja a Magyar Katolikus Püspöki Kar, Bp., 1985.

Jegyzetek

1. Puskely Mária: Szerzetesek. Zrínyi Nyomda Kiadója, 1990. 7.
2. H.D. I.k. 1914. júl. 4. 664.
3. H.D. I.k. 1914. aug. 2. 644.
4. H.D. I.k. 1914. aug. 2. 644.
5. H.D. I.k. 1914. okt. 19. 652.
6. H.D. I.k. 1914. nov. 1-2. 652.
7. H.D. I.k. 1914. nov. 16. 653.
8. H.D. I.k. 1914. dec. 24. 653.
9. H.D. I.k. 1915. jún. 3.
10. H.D. I.k. 1915. jún. 29. 662.
11. H.D. I.k. 1915. júl. 25. 663.
12. H.D. I.k. 1915. dec. 29. 665.
13. H.D. I.k. 1916. ápr. 10.
14. H.D. I.k. 1916. ápr. 22. 672.
15. H.D. I.k. 1916. szept. 3. 672.
16. H.D. I.k. 1916. okt. 24. 673.
17. H.D. I.k. 1916. decemberi b.
18. H.D. I.k. 1917. mrc. 13. 676.
19. H.D. I.k. 1917. dec. 3. 681.
20. H.D. I.k. 1917. dec. 4. 681.
21. H.D. I.k. 1918. máj. 29. 687.
22. H.D. I.k. 1918. jún. 9. 687.
23. H.D. I.k. 1918. okt. 31. 692.
24. H.D. I.k. 1919. márc. 25.
25. H.D. I.k. 1919. júl. 3. 715.
26. H.D. I.k. 1919. júl. 15. 716.
27. H.D. II.k. 1924. máj. 6. b.

28. H.D. II.k. 1921. okt. 9. b.
 29. H.D. II.k. 1923. márc. 28. b.
 30. H.D. II.k. 1921. máj. 26. b.
 31. H.D. II.k. 1939. szept. 6. b.
 32. H.D. II.k. 1941. máj. 29. b.
 33. H.D. II.k. 1946. okt. 27. b.
 34. H.D. II.k. 1947. márc. b.
 35. H.D. II.k. 1947. márc. b.

36. H.D. II.k. 1947. nyara b.
 37. H.D. II.k. 1948. febr. b.
 38. H.D. II.k. 1948. ápr. b.
 39. H.D. II.k. 1948. máj. b.
 40. H.D. II.k. 1948. okt. b.
 41. H.D. II.k. 1948. nov. b.
 42. H.D. III.k. 1949. szept. b.

Rövidítések

- H.D. Historia I omnis
 I. k. első kötet
 II. k. második kötet
 III. k. harmadik kötet

- b. bejegyzés
 P. páter
 o. f. m. ordo fratrum minorum

A Havas Boldogasszony templom búcsú

Porcinkula, augusztus 2. Assisi Szent Ferenc halálának napja. Porcinkula (Olaszo.) kápolnában halt meg.

Havas Boldogasszony, augusztus 5. Főbúcsú Szűz Mária római templomának felszentelése. A korábban Liberiusz által épített templomot III. Sixtus szentelte fel a Szűzanya tiszteletére és az efeusi zsinat emlékére. A havas csoda legendája középkori eredetű.

Kisasszony vagy Kisboldogasszony, szeptember 8. A Boldogságos Szűz Máris születése.

Kislexikon

fráter: (latin szó) testvér. A szerzetesrendek azon tagjai, akik nincsenek pappá szentelve. Vagy növendékek, vagy kétkezi mesteremberek, akik a szerzet kötelékében vannak, de nem teológusok, hanem ún. „kiszolgáló személyek”.

hebdomadarius: (latin szó) hetes

ordo fratrum minorum: (latin szó) kisebb testvérek rendje. Szent Ferenc által alapított regula szigorú értelmezői ún. obszervánsok.

pater: (latin szó) atya. A felszentelt Római Katolikus papok megnevezése.

Porcinkula: (olasz szó) Olasz helységnev. Szent Ferenc halálának a helye

guardian: (latin szó) Házfőnök. A rendház vezető szerzetese a kolduló rendeknél. Választott vezető.

reqvirálás: (latin szó) elkobozás. Főleg háborús hasznosításra elkobzott tárgyak művelete.

superintendáns: (latin szó) Felsőbb vezető. A Református egyház püspökké nem avatott legfelsőbb vezetője.

Bóka Zita

Mórahalom kialakulása

és a mezőgazdasági átszervezési kísérletek gondjai (1950–1994)

Mórahalom az ország délkeleti részén Csongrád megyében, Szegedtől 21 km-re délnyugatra helyezkedik el. A település elnevezéséről sokan azt hiszik, hogy ez a település Móra Ferenc írótól